

IV. Tilastotoimisto

Tilastoimiston toimintakertomus v:lta 1940 oli seuraavan sisältöinen:

Sodanaikainen toiminta. Sodan aikana tilastotoimiston toiminta jatkui säännöllisesti, mikäli olosuhteet sen sallivat. Henkilökunnasta osa oli maanpuolustustehtävissä ja muutamat olivat muista syistä siirtyneet toisille paikkakunnille. Sodanaikaisten olojen vuoksi myöhästyivät painatustyöt ja käsiteltävän tilastoaineiston saapuminenkin lykkäytyi, mutta siitä huolimatta saatiin kaikki juoksevat asiat hoidetuiksi. Ensimmäisinä sotaviikkoina toimiston työaikaa muutettiin, koska aamiaisloman hyväksikäyttö muodostui vaikeaksi ja virastotyö oli lopetettava, ennenkuin raitiotieliikenne pimeän tultua keskeytyi, mutta helmikuun 23 p:stä lukien työaika jälleen oli 6 ½ tuntia, kuten on määrätty, ja huhtikuun 1 p:nä otettiin uudelleen käytäntöön vanha työaika, klo 9—12 ja 13—16.30. Hälytysten vuoksi osa työajasta kuitenkin pakosta kului oleskeluun väestönsuojissa.

Sodanjälkeisenäkin aikana tilastotietojen ja vuosikertomusten sekä toimistossa käsiteltävän perusaineiston saanti myöhästyi huomattavasti. M.m. ei tilastotoimisto kertomusvuonna voinut lainkaan ryhtyä v:n 1939 kunnallisen finanssitilaston laatimiseen, koska kaupungin kyseisen vuoden tilinpäätöksen teko siirtyi v:een 1941, minkä johdosta myös tilinpäätöskertomuksen painattaminen lykkäytyi.

Toimiston henkilökunta. Vakinaiseen virkailijakuntaan nähden ei vuoden aikana tapahtunut muutoksia.

Sääntöpalkkaisista viranhaltijoista nauttivat sairauslomaa toimistopäällikkö O. Bruun syyskuun 3 p:stä 21 p:ään sekä toimistoapulaiset E. Rensfors tammi- ja helmikuun, H. Montell tammikuun 15 p:stä maaliskuun 15 p:ään ja E. Inberg heinäkuun 1 p:stä 14 p:ään. Palkatonta virkalomaa nauttivat toimistoapulaiset B. Koskio ja A.-M. Erwe tammi-maaliskuun ja R. Moisio syyskuun ajan. Sotapalveluksessa olivat toimistoapulaiset R. Moisio kesäkuun 13 p:ään ja P. A. Cavén toukokuun 20 p:ään sekä apulaisvahtimestari A. Gröndahl samoin toukokuun 20 p:ään. Vahtimestari E. Gröndahl kuului sodan ajan väestönsuojelukeskuksen palosammutusjoukkoihin, kuitenkin siten, että hän joka päivä jonkun aikaa työskenteli toimistossa, sekä kutsuttiin asevelvollisuuttaan suorittamaan kesäkuun 15 p:stä lukien. Toimistoapulainen M. Mielonen oli lottatöissä huhtikuun 2 p:ään asti.

Ylimääräiset viranhaltijat, nimittäin apulaisaktuaari S. Törnroth sekä toimistoapulaiset L. Ruotsalainen, I. Jauhiainen, H. Suolahti ja J. Strandberg, saivat jatkettua virkamääräykset vuoden alusta lukien. Apulaisaktuaari Törnroth ja toimistoapulainen Strandberg olivat sodan ajan sotapalveluksessa, edellinen elokuun 1 p:ään saakka; jälkimmäinen haavoittui ja katosi Viipurinlahden taisteluissa maaliskuun 6 p:nä.

Sijaisia ei yleensä otettu toimiston ulkopuolelta; vahtimestarin sijaisena toimi kuitenkin nuorukainen G. Smulter elokuun 1 p:stä vuoden loppuun.

Ylimääräisenä toimistoapulaisena, jolle suoritettiin palkkaa laskun mukaan, toimi tammikuun 15 p:stä neiti G. Sundvall.

Vanhoiden kunnalliskertomusten hakemistojen laatimista, joka sodan puhjettua keskeytettiin, jatkettiin syksyllä rahatoimikamarin entisen sihteerin H. Dalströmin palattua työhön, mutta hänelle ei enää voitu järjestää aputyövoimaa kuten aikaisemmin. Työ kohdistui sen vuoksi lähinnä henkilöhakemiston saattamiseen painokuntoon. Arkiston järjestelytöitä suoritaneen valtionarkiston amanuenssin B. Federleyn tultua estyneeksi jatkamasta tätä hänelle uskottua tehtävää, töitä syksyllä jatkettiin valtionarkiston ylimääräisen amanuenssin Y. S. Koskimiehen johdolla, jolla oli apunaan filosofianmaisteri E. Nylund.

Maanpuolustustehtävissä olleet viranhaltijat saivat palkkansa kaupungin viranhaltijoille vahvistettujen yleisten määräysten mukaisesti. Heinäkuun 15 p:stä lähtien maksettiin alempiin palkkaluokkiin kuuluville sääntöpalkkaisille ja vastaaville ylimääräisille viranhaltijoille kalliinajanlisäyksiä.

Julkaisutoiminta. Vuoden varrella ilmestyivät tilastotoimiston julkaisemina seuraavat 7 teosta:

Tammikuun	10 p:nä	Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. 50. 1937. IV+312+279 s.
Helmikuun	12 »	Helsingin kaupungin tilasto. II—III. Ulkomaan kauppa ja merenkulku. Uusi sarja. 8. 1937—38. IV+26+157 s.
Maaliskuun	16 »	Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja. Statistisk årsbok för Helsingfors stad. 32. 1939. XV+392 s.
Huhtikuun	27 »	Helsingin kaupungin kunnallinen asetuskokoelma. 17. 1939. XX+224 s.
	» »	Kommunal författningssamling för Helsingfors stad. 17. 1939. XX+224 s.
Kesäkuun	11 »	Helsingin kaupungin tilasto. I. Terveysten- ja sairanhoidon. 23. 1938. Edellinen osa. IV+122 s.
Heinäkuun	27 »	Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. Vanhempi sarja. Kaupunginvaltuusto. 2. 1879—83. IV+384 s.

Kaupunginhallituksen tekemän päätöksen ¹⁾ mukaisesti ei kunnalliskalenteria kertomusvuonna julkaistu. Kun sittemmin havaittiin uuden tilastoaineiston saannin huomattavasti myöhästyvän ja vaikeutuvan, tilastotoimisto esitti kaupunginhallitukselle, että myöskin tilastollisen vuosikirjan julkaisemisesta tavalliseen aikaan v:n 1940 lopussa luovutaisiin, toivoen toimisto voivansa saada v:n 1941 painoksen julkaisuuteen varhain viimeksi mainitun vuoden syksyllä, mikä erinäisistä syistä oli erittäin suotavaa. Kaupunginhallitus suostui esitykseen kesäkuun 20 p:nä. Samalla kaupunginhallitus toimiston esityksestä päätti, ettei opetuslaitosten toimintakertomuksia vajanaiselta lukuvuodelta 1939/40 ollut julkaistava erillisenä julkaisuna, vaan että selostus niiden sodanaikaisesta toiminnasta oli otettava lukuvuotta 1940/41 käsittelevään niteeseen.

¹⁾ Ks. v:n 1939 kert. s. 115.

Eripainoksia otettiin seuraavista asetuskokoelmassa julkaistuista asetuksista: Helsingin kaupungin kassa- ja tililaitoksen johtosäännöstä 300 kpl, maistraatin työjärjestyksestä 50 kpl ja väestönsuojelun yleissuunnitelmasta 105 kpl. Uudet painokset otettiin säännöksistä, jotka koskevat meijereitä ja maitomyymälöitä, 100+100 kpl. Lisäksi painettiin lisälehtiä automobiilitaksaan, 1,000+1,000 kpl.

Tietojen ja selvitysten antaminen viranomaisille ja yksityisille. Kuten aikaisempinakin vuosina tilastotoimisto kuukausittain sai sosiaaliministeriön sosiaaliselta tutkimustoimistolta tietoja elintarpeiden hinnoista ja vuosineljänneksittäin, tosin huomattavasti myöhästyneinä, tietoja elinkustannusindeksistä, joista kaikista lähetettiin jäljennökset niitä haluaville kunnallisille elimille. Toimiston laatima laivaliikennettä koskeva tilasto lähetettiin kuukausittain satamahallintotoimistolle. Sosiaaliministeriön sosiaaliselle tutkimustoimistolle lähetettiin tietoja rakennustoiminnasta ja köyhäinhoitoavustusta saaneista henkilöistä v. 1939, Uudenmaan lääninhallitukselle erinäiset sen vuosikertomustaan varten tarvitsemat taulukot, Vakuutus oy. Pohjolalle tietoja tapaturman varalta vakuutettujen kaupungin työntekijäin lukumäärästä ja työpalkoista sekä Tukholman kaupungin tilastokonttorille Helsinkiä koskevat tiedot Pohjoismaiden pääkaupunkien yhteistä, näiden tilastollisissa vuosikirjoissa julkaistavaa tilastoa varten.

Tietoja, ilmoituksia ja selvityksiä annettiin sitä paitsi useille muille viranomaisille. Väestönsuojelukeskukselle lähetettiin arviolaskelmat kaupungissa olevien rakennusten luvusta, sähkölaitoksen laskuun laadittiin tilasto kaupungissaolevista erinäisistä sähkökojeista, jota varten laitos itse oli kerännyt aineiston, Kuopion kaupunginhallitukselle lähetettiin selvitys kunnallisten notaarien ja sihteerien virka-asemasta ja tehtävistä Helsingissä sekä satamalaitoksen toimitusjohtajalle jäljennökset rautatieliikennettä osoittavista, rautatiehallituksen tilastotoimistosta saaduista alkuperäisistä tilastotaulukoista.

Tavanmukainen vuokratiedustelu toimitettiin syyskuussa ja kerätty aineisto lähetettiin sosiaaliministeriön sosiaaliselle tutkimustoimistolle, joka laski tulokset ja lähetti laatimansa yksityiskohtaiset taulukot tilastotoimistolle. Sodan vuoksi jäi sitä vastoin poliisilaitoksen avulla tammi-kuussa suoritettava tiedustelu vuokraamattomista huoneistoista toimittamatta.

Tilastollisen päätoimiston kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti lävistettiin v:n 1939 kunnallisverotusta (edellisen vuoden tulojen perusteella) koskevaa tilastoa varten tarvittavat reikäkortit, jotka sitten lähetettiin päätoimistolle tilaston laatimista varten päätoimiston Hollerith-koneiden avulla.

Sodan kestäessä tilastotoimisto helmikuun aikana pyynnöstä avusti työvelvollisuuslautakunnan kansliaa työvelvollisten luetteloidmisessa ja heidän jakamisessaan eri ryhmiin ammattinsa ja huoltovelvollisuutensa perusteella. Samoin toimisto maalisi- ja huhtikuussa, kun sekä tilastotiedot että painatustyöt myöhästyivät, avusti lastensuojeluvirastoa tilaston laatimisessa käytettävien henkilökorttien täyttämässä, jotta tämä sittemmin tilastotoimistossa käsiteltävä aineisto saataisiin nopeammin valmiiksi.

Sitä vastoin ei toimiston apua, kuten edellisinä vuosina pyydetty tukerkuloosihuoltotoimiston v. 1939 koskevan tilaston laadintaan, vaan tyytyi huoltotoimisto huomattavasti supistettuun tilastoon, jonka se laati ilman vierasta apua ja käyttämättä Hollerith-järjestelmän reikäkortteja.

Vuoden varrella annettiin tilastotoimiston arkistossa säilytettyjen henkikirjojen jäljennösten perusteella 252 todistusta siitä, olivatko niissä mainitut henkilöt olleet henkikirjoissa Helsingissä, sekä 1 muunlainen todistus.

Elintarpeiden y.m. tarvikkeiden säännöstelyä koskeva tilasto. Tilaston aikaansaamiseksi säännöstelyn alaisten tarvikkeiden jakelusta ja kulutuksesta tilastotoimisto, neuvoteltuaan asiasta kansanhuoltolautakunnan toimihenkilöiden kanssa, ehdotti kaupunginhallitukselle, että toimisto saisi tehtäväkseen, käyttämällä kansanhuoltolautakunnan alaisissa virastoissa olevaa aineistoa, laatia v:n 1939 syyskuun 1 p:n ja v:n 1940 joulukuun 31 p:n välistä ajanjaksoa käsittävän, tätä alaa koskevan tilaston, sekä että lautakunnan itsensä v:n 1941 alusta tulisi huolehtia työn jatkamisesta siten, että voitaisiin saada kuukausittaisia tietoja jaetuista ostokorkeista ja ostoluvista, tarvikkeiden jakelusta ja kulutuksesta y.m.s. Suostuen tähän kaupunginhallitus myönsi tarkoitukseen 6,000 mk:n määrärahan. Tätä työtä suoritettiin vuoden loppuun saakka, ja jatkettiin sitä vielä tammikuussa 1941, jolloin havaittiin, että osa vanhempaa aineistoa jo oli tarpeettomana hävitetty sekä että tilaston laatiminen takakäteän usein oli varsin hankalaa.

Arkiston hoito. Valtionarkisto, jolle vuoden alussa voimaan tullut uusi arkistolaki oli antanut valvontaoikeuden julkisiin arkistoihin nähden, pyysi syksyllä kaupunginhallitukselta erinäisiä tietoja kaupungin kunnallisista arkistoista. Kaupunginhallituksen määräyksestä tilastotoimisto keräsi kaikilta kunnallisilta viranomaisilta ja laitoksilta kyseiset tiedot, jotka lähetettiin kaupunginhallitukselle edelleen valtionarkistolle toimitettaviksi.

Tilastotoimiston muutettua kesällä 1939 vanhasta huoneistostaan kaupungintalon sivurakennuksessa, määrättiin, että tämän pohjakerros, johon toimiston kirjasto ja julkaisuvarasto olivat olleet sijoitettuina, edelleenkin oli jäävä toimiston haltuun siten, että sen varasto ja osa kirjastosta jäivät entisiin suojiinsa sekä että kaksi vapautuvaa huonetta varattiin arkistotarkoituksiin, lähinnä rahatoimiston arkistoa varten. Sodan vuoksi voitiin vasta syksyllä 1940 ryhtyä siirtämään osia rahatoimiston arkistosta mainittuun huoneistoon, jossa muutamat tilastotoimiston sinne jättämät hyllyt olivat tarkoitukseen käytettävissä.

Menot ja tulot. Seuraava taulukko osoittaa, missä määrin tilastotoimiston määrärahoja käytettiin:

Menoerät	Määräraha talousarvion mukaan	Siirto- ja lisämäärärahat	Yhteensä käytettävissä olevia varoja	Menot	Määrärahan säästö (+) tai ylitys (—)	
Markkaa ja penniä						
Sääntöpalkkaiset virat	795,140	8,600	803,740	805,402 35	—	1,662 35
Tilapäistä työvoimaa ..	227,600	6,000	233,600	195,352 40	+	38,247 60
Vuokra	169,584	—	169,584	169,584	—	—
Valaistus	9,000	—	9,000	6,731 85	+	2,268 15
Siivoaminen	3,500	—	3,500	2,643 45	+	856 55
Painatus ja sidonta	352,000	1) 47,314 60	399,314 60	287,062 35 2)	+	112,252 25
Tarverahat	27,250	—	27,250	25,078 45	+	2,171 55
Yhteensä	1,584,074	61,914 60	1,645,988 60	1,491,854 85	+	154,133 75

1) Siirretty v:sta 1939. — 2) Siirrettiin v:een 1941.

Talousarviossa myönnettyt määrärahat olivat 1,584,074 mk, johon lisäksi siirrettiin edellisen vuoden painatusmäärärahasta 47,314: 60 mk. Sitä paitsi myönnettiin 6,000 mk:n lisämääräraha säännöstelyn alaisten tarvikkeiden jakelua ja kulutusta koskevaa tilastoa varten. Käytettävissä oli siis kaikkiaan 1,637,388: 60 mk. Asianomaisilta tileiltä siirrettiin lisäksi kaupunginhallituksen myöntämät erät sairausloma- y.m. sijaisten palkkaamiseen, yhteensä 8,600 mk, tilastotoimiston palkkatileille. Vaikkakin palkkatileillä erinäisten viranhaltijain poissaolon vuoksi, joko ilman palkkaa tai vähennetyin palkkaeduin, syntyi säästöä, niin aiheuttivat kalliinajanlisäykset kuitenkin sääntöpalkkaisten viranhaltijain palkkatilin ylittämisen 1,662: 35 mk:lla, kun sitä vastoin tilapäisen työvoiman tilillä syntyi 38,247: 60 mk:n säästö.

Koska toimisto, kuten edellisen vuoden toimintakertomuksessa on mainittu, ei voinut käyttää hyväkseen sille v. 1939 myönnettyä painatusmäärärahan ylittämisoikeutta painatuskustannusten kohoamisen vuoksi yli arvion, se pyysi, että sille myönnettäisiin 102,000 mk:n suuruinen lisämääräraha painatus- ja sidontatöitä varten. Kaupunginhallitus päätti merkitä pyydetyn erän v:n 1941 talousarvioon.

Toimiston tulot myydyistä julkaisuista olivat 4,503: 20 mk.

V:n 1941 talousarvioehdotus päättyi 1,571,756 mk:aan, johon kuitenkin eivät sisälly kaupunginvaltuuston viranhaltijoille vahvistamat kalliinajanlisäykset. Palkkamenot supistuivat huomattavasti, koska muutamien julkaisujen painattamista oli lykätty, joten erinäiset työt, joiden teettämiseen aikaisemmin oli käytetty toimiston ulkopuolelta hankittua työvoimaa, nyt katsottiin voitavan suorittaa käyttämällä omaa henkilökuntaa. Painatusmääräraha kohosi toimiston ehdotuksen mukaisesti, koska kirjapainojen hinnat olivat nousseet ja koska eräitä painossa olevia julkaisuja varten edellisen vuoden menoarvioon merkityt määrärahat katsottiin riittämättömiksi. Kaupunginhallitus poisti menoarviosta kahden v. 1941 painettavan julkaisun kustannukset koska näiden valmistuminen todennäköisesti tulisi siirtymään v:een 1942, jonka talousarviossa vastaavat menot siis oli huomioitava; sitä vastoin kaupunginhallitus lisäsi menoarvioon 102,000 mk, jota määrää tilastotoimisto, kuten jo mainittiin, oli pyytänyt lisämäärärahana erinäisten jo valmiiden julkaisujen kohonneiden painatuskustannusten suorittamiseen. Poistot olivat kuitenkin lisäyksiä suuremmat, joten painatusmääräraha aleni edellisen vuoden määrärahaa pienemmäksi. Valtuuston sittemmin hyväksymä talousarvio päättyi 1,529,836 mk:aan.

Lähetysten lukumäärä oli 2,202, mistä lähetettyjä kirjeitä 794 ja jaettuja julkaisuja 1,408.

Kirjasto lisääntyi 1,323 numerolla.